

CURRENT ISSUES OF TRADITIONAL MEDICINE AND PHARMACOLOGY

Abduraimov Musurmonbek Mustafoyevich – Assistant at the Department of Propaedeutics of Internal Diseases, Rehabilitation, Traditional Medicine, and Endocrinology, Tashkent State University of Traditional Medicine.

Safarova Gulshan O‘rol qizi – Student of the Faculty of Traditional Medicine, Tashkent State University of Traditional Medicine.

Abstract: This scientific thesis examines the fundamental problems of integrating traditional medicine traditions with the achievements of modern pharmacology. The study analyzes the pharmacodynamic properties of biologically active substances in medicinal plants and their interactions with synthetic drugs. The standardization of traditional medicine based on the principles of evidence-based medicine (EBM) is highlighted as a current direction.

Keywords: traditional medicine, pharmacology, integrative medicine, phytotherapy, standardization, evidence-based medicine, medicinal plants.

XALQ TABOBATI VA FARMAKOLOGIYANING DOLZARB MASALALARI

Abduraimov Musurmonbek Mustafoyevich – TTUTF Ichki kasalliklar propedevtikasi, reabilitologiya, xalq tabobati va endokrinologiya kafedrası assistenti.

Safarova Gulshan O‘rol qizi – TTUTF xalq tabobati fakulteti talabasi.

Annotatsiya / Abstract

Annotatsiya: Ushbu ilmiy tezisda xalq tabobati an‘analari va zamonaviy farmakologiya yutuqlarini integratsiya qilishning fundamental muammolari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotda dorivor o‘simliklar tarkibidagi biologik faol moddalarning farmakodinamik xususiyatlari va ularning sintetik dori vositalari bilan o‘zaro ta‘siri tahlil qilingan. Xalq

tabobatini dalillarga asoslangan tibbiyot (EBM) tamoyillari asosida standartlashtirish masalalari dolzarb yoʻnalish sifatida koʻrsatilgan.

Kalit soʻzlar: xalq tabobati, farmakologiya, integrativ tibbiyot, fitoterapiya, standartizatsiya, dalillarga asoslangan tibbiyot, dorivor oʻsimliklar.

Kirish

Zamonaviy tibbiyotning jadal rivojlanishiga qaramay, aholi salomatligini tiklashda tabiiy va xavfsiz usullarga — xalq tabobatiga boʻlgan ehtiyoj ortib bormoqda. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 10-apreldagi PQ-4668-son qarori xalq tabobatini zamonaviy sogʻliqni saqlash tizimiga integratsiya qilishda muhim huquqiy asos boʻlib xizmat qilmoqda. Bugungi kunda farmakologiyaning asosiy vazifalaridan biri — xalq tabobatida asrlar davomida qoʻllanilib kelayotgan vositalarning taʼsir mexanizmlarini ilmiy isbotlash va ularni xavfsiz terapevtik dozalarda klinik amaliyotga joriy etishdir.

Adabiyotlar tahlili va muammo bayoni

Jahon sogʻliqni saqlash tashkiloti (JSST) maʼlumotlariga koʻra, dunyo aholisining 80% dan ortigʻi birlamchi tibbiy yordamda anʼanaviy tibbiyot elementlaridan foydalanadi. Biroq, xalq tabobati va farmakologiya oʻrtasida oʻzaro tushunmovchiliklar saqlanib qolmoqda. Asosiy muammo — xalq tabobati vositalarining kimyoviy tarkibi turgʻun emasligi va ularning farmakokinetik koʻrsatkichlari (soʻrilishi, taqsimlanishi va chiqarilishi) toʻliq oʻrganilmaganligidir. Mahalliy olimlardan Sh.X. Xalilov va xorijiy tadqiqotchi E. Ernst asarlarida taʼkidlanganidek, dorivor oʻsimliklarni nazoratsiz qoʻllash jiddiy gepatotoksik va nefrotoxisik oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Tadqiqot maqsadi va metodlari

Maqsad: Xalq tabobati vositalarining farmakologik samaradorligini baholash va ularni zamonaviy klinik protokollarga kiritishning ilmiy asoslarini ishlab chiqish.

Metodlar: Tadqiqot davomida qiyosiy-tahliliy metod, klinik-laborator kuzatuvlar va biostatistik tahlil usullaridan foydalanildi. TTUTF klinik bazasida turli patologiyalar bilan davolanayotgan 60 nafar bemorning (30 nafar nazorat guruhi, 30 nafar asosiy guruh) davolanish natijalari o‘rganildi.

Natijalar va statistik tahlil

Tadqiqotimizda jigar steatozi va metabolik sindromi bor bemorlarda xalq tabobatining fitoterapevtik usullari standart farmakoterapiya (gepatoprotektorlar) bilan birgalikda qo‘llanildi.

Jadval 1. Davolash samaradorligining qiyosiy ko‘rsatkichlari

Ko‘rsatkichlar	Nazorat guruhi (Standart davo)	Asosiy guruh (Standart + Xalq tabobati)	p-qiymati
ALT darajasi (E/l)	48.4 ± 3.2	32.1 ± 2.8	p < 0.05
Xolesterin (mmol/l)	6.2 ± 0.5	5.1 ± 0.4	p < 0.05
Umumiy ahvolning yaxshilanishi (kun)	12.4 ± 1.5	8.2 ± 1.2	p < 0.01

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, xalq tabobati usullari qo‘shilgan guruhda biokimyoviy ko‘rsatkichlar normalizatsiyasi 33.8% ga tezroq kechdi. Korrelyatsion tahlil (Pearson r = 0.62) dorivor o‘simliklar tarkibidagi flavonoidlar miqdori va antioksidant faollik o‘rtasida kuchli bog‘liqlik borligini tasdiqladi.

Muhokama va ilmiy yangilik

Tadqiqotning ilmiy yangiligi — xalq tabobati vositalarining "polipragmadiya" (ko‘p dori iste‘mol qilish) asoratlarini kamaytirishdagi roli isbotlanganligidir. Sintetik dori vositalari bilan o‘simlik preparatlarining sinergik (o‘zaro kuchaytiruvchi) ta‘siri

aniqlandi. Masalan, qizilmiya ildizi preparatlari glyukokortikoidlarning nojo'ya ta'sirini kamaytirishi klinik jihatdan kuzatildi.

Xulosa va amaliy tavsiyalar

1. Xalq tabobati vositalari farmakologik jihatdan faol birikmalar bo'lib, ularni "zararsiz" deb hisoblash noto'g'ri; ular qat'iy tibbiy nazorat ostida qo'llanilishi shart.
2. Klinik amaliyotda fitopreparatlarni standart protokollarga qo'shimcha reabilitatsiya vositasi sifatida kiritish davolash muddatini qisqartiradi.
3. Farmakologiya mutaxassislari dorivor o'simliklarning standartizatsiyalangan ekstraktlarini yaratish ustida ishlashlari, tabiblar esa zamonaviy diagnostika asoslarini bilishlari zarur.

Amaliy tavsiya: Shifokorlar retsept yozishda o'simlik preparatlari va sintetik dori vositalarining o'zaro ta'sirini hisobga olishi uchun maxsus "Farmakologik-fitoterapevtik ma'lumotnoma"dan foydalanishlari tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 10-apreldagi PQ-4668-son qarori.
2. Abu Ali ibn Sino. "Tib qonunlari". 2-nashr. Toshkent, 2021.
3. World Health Organization. WHO Traditional Medicine Strategy 2014-2023.
4. Karomatov I.D. "Prostaya meditsina". Buxoro, 2018.